
कविकुलगुरु - कालिदास - संस्कृत - विश्वविद्यालयः

कविकुलगुरु कालिदास संस्कृत विश्वविद्यालय, रामटेक

हस्तलिखित संग्रह

दाखल क्र. M2431 विषय दर्शन

नाव श्रीमद् विवरणार्थ प्रारंभ

लेखक/लिपीकार प. ~~[illegible]~~ राजे नागनाथ

पृष्ठ 66 काळ .... पूर्ण/~~अपूर्ण~~

M2431

M-2431

॥ श्रीमद्भामाविलुसमरं भ: प: व: ३४ ॥

श्रीगणेशाय नमः श्रीकृष्णगोपालाय नमः दिगंतेष्वर्यंतेंमदलिनगंडाः करनः करिण्यः कारुण्यस्पदमसमशीलाः खलु मृगाः इदानीं लोकस्मिन्ननुपमशिखानां पुनरयं नखानां पांडित्यं प्रकटयतु कस्मिन्मृगपतिः १ पुरा सरसि मानसे विकचसारसालिस्खलत्सरागसुरभीकृते पयसि यस्य यातं वयः स पल्वलजलेधुनामिलदनेकभेकाकुले मरालकुलनायकः कथय रे कथं वर्ततां २ तस्मालोलविलोचने कलयति प्राचीं चकोरीगणे मौनं मुंचति किंच कैरवकुले कामे धनुर्धुन्वति। माने मानवतीजनस्य सपदि प्रस्थातुकामेधुना धातः किंनु विधौ विधातुमुचितो धाराधराडंबरः ३ अयि दलदरविंदस्यंदमानं मरंदं तव किमपि लिहंतो मं

तु गुंजंतु भृंगाः ॥ दिशि दिशि निरपेक्षस्तावकीनं विवृण्वन्परिमलमयमन्यो बांध
वो गंधवाहः ॥४॥ समुपगतवति दैवादहेलां कुटज मधुकरे मा गाः मकरंदतुंदिला
ना मरविंदाना मयं महामान्यः ॥५॥ तावत्कोकिलविरसान्यापय दिवसान्वनांतरे
निवसन् यावन्मिलदलिमालः कोपि रसालः समुल्लसति ॥६॥ कमलिनि मलिनीक
रोषि चेतः किमिति बकैरवहेलितानभिज्ञैः ॥ परिणतमकरंदमार्मिकास्ते जगति भ
वंतु चिरायुषो मिलिंदाः ॥७॥ नितरां निचोस्मीति त्वं खेदं कूप मा कदापि कृथाः ॥ अ
त्यंतसरसहृदयो यतः परेषां गुणग्रहीतोसि ॥८॥ येनामंदमरंदे दलदरविंदे
दिनान्यथायिषत ॥ कुटजे खलु तेनेहतिनेहा मधुकरेण कथं ॥९॥ अयि मल

२ यजमहिमायंकस्यगिरायस्तुविषयस्ते उद्गिरतोयद्गरलफणिनःपुष्णासिपरि
मलोद्गारैः॥१०॥पाटीरतवपटीयान्कःपरिपाटीमिमामुरीकर्तुं।यत्पिंषतामपि
नृणांपिष्टोपितनोषिपरिमलैःपुष्टिं॥११॥नीरक्षीरविवेकेहंसालस्यंत्वमेवत
नुषेचेत्॥विश्वस्मिन्नधुनान्यःकुलव्रतंपालयिष्यतिकः॥१२॥उपरिकरवाल
धाराकाराःक्रूराभुजंगमपुंगवात्॥अंतःसाक्षाद्द्राक्षादीक्षागुरवोजयंतिके
पिजनाः॥१३॥स्वच्छंदंदलदरविंदतेमकरंदंविंदंतोविदधतुगुंजितंमिलिंदाः॥आ २
मोदानथहरिदंतराणिनेतुंनैवान्योजगतिसमीरणात्प्रवीणः॥१४॥यातेमय्यचि
रान्निदाघमिहिरज्वालाशतैःशुष्कतांगंताकंप्रतिपांथसंततिरसौसंतापम

लाकुला ॥ एवं यस्य निरंतराधिपटलैर्नित्यं वपुः क्षीयते धन्यं जीवनमस्य मा
र्गसरसो धीग्वारिधीनां जनुः ॥१५॥ आपेदिरेंबरपथं परितः पतंगा भृंगा रसाल
कुसुमानि समाश्रयंति ॥ संकोचमंचति सरस्त्वयि दीनदीनो मीनो नु हंत कतमां
गतिमभ्युपैतु ॥१६॥ मधुप इव मारुतेस्मिन्मा सौरभलोभमंबुजिनि मंस्थाः ॥ लोका
नामेव मुदे महितोप्यात्मा मुनाथितानां नीतः ॥१७॥ गुंजति मंजु मिलिंदे मा मालति मौ
नमुपयासीः ॥ शिरसा वदान्यगुरवः सादरमेनं वहंति सुरतरवः ॥१८॥ यैस्त्वं गुणवा
नपि सतां द्विजिह्वैरसेव्यतां नीतः ॥ तानपि वहसि पटीरज किं कथयामस्त्वदी

२ यमौन्नत्सं ॥१९॥ अपनीतपरिमलांतरकथे पदं न्यस्य देववनरुकुसुमे ॥ पुष्पांत
रेपि गंतुं वांछसि चेन्मधुप धन्योसि ॥२०॥ नटिनि चिरायविचारयविंध्यभुवस्त
व पवित्रायाः ॥ शुष्यंत्या अपि युक्तं किं खलु रथ्योदकाहाने ॥२१॥ पत्रफलपुष्पलक्ष्म
कदाप्यदृष्टंवृतं च खलु शूकैः ॥ उपसर्पेम भवंतं बर्बुर वद कस्य लोभेन ॥२२॥ एक
स्त्वं गहनेस्मिन्कोकिल न कलं कदाचिदपि कुर्याः ॥ साजात्यसंकयामी न त्वां निघ्नंति
निर्दयाः काकाः ॥२३॥ नरुकुलसुषमापहसंजनयंतिं जीर्णांति जीवजातार्तिं ॥ के
न गुणेन भवानीतानहिमानीमिमां वहसि ॥२४॥ कलभ तवांतिकमागतमलि २

मेनंमाकदाप्यवज्ञासीः॥ अपिदानसुंदराणांद्विपधुर्याणामयंशिरोधार्यः
॥२५॥ अमरतरुकुसुमसौरभसेवनसंपूर्णसकलकामस्य॥ पुष्पांतरसेवेयं
भ्रमरस्यविडंबनामहती॥२६॥ दृष्टाःखलुपरपुष्टाःपरितोदृष्टाश्चविटपि
नःसर्वे॥ माकंदनप्रपेदेमधुपेनतवोपमाजगति॥२७॥ तोयैरल्पैरयिकरुण
याभीममानोनिदाघेमालाकारव्यरचिभवतायातरोरस्यपुष्टिः॥ साकिंशक्या
जनयितुमिहप्रावृषेण्येनवारांधारासारानपिविकिरताविश्वतोवारिदेन।
२८॥ आरामाधिपतिर्विवेकविकलोनूनंरसानीरसावात्याभिः॥ परुषीकृता

५ दशादिशश्चंडातपो दुःसहः॥ एवं धन्वनिचंपकस्य सकले संहारहेनावपि त्वं सिंच
न्नम्रतेन नोपद्रकुतोप्याविष्कृतो वेधसा॥२०॥ नयत्रस्थेमानंद धुरतिभयभ्रांत
नयनागलद्वानोद्रेकभ्रमद्दलिकद्वंवाः करटिनः॥ लुब्धमुक्ताभारे भवति परलो
केगतवतो हरेरघहारे शिवशिवानांकलकलः॥२१॥ दधानः प्रेमाणं तरुषु सम
भावेन विपुलांनमालाकारो सावकृतकरुणां बालबकुले॥ अयं तु द्रागुत्प
तकुसुमनिकराणां परिमलैर्द्दिगंतानातेने मधुपकुलसंकारभरितान् ५
३१ मूलं स्थूलमतीव बंधनदृढं शाखाः शातं मांसला॥ वासो दुर्गमहीधरेन

रूपतेकुत्रास्तिभीतिस्तव॥एकःकिंतुमनागयंजनयतिस्वांतेममाधिज्व
रंज्वालालीवलयीभवन्नकरणोदावानलोघस्मरः॥३२॥ग्रीष्मेभीष्मतरैःकरै
र्दिनकृतादग्धोपियश्चातकस्त्वांध्यायन्घनवासरान्कथमपिद्राघीयसो
नीतवान् दैवाद्योवनगोचरेणभवतातस्मिन्निदानींपुर्दृष्टेचक्रेकरकानि
पातनकृपानलंप्रतिब्रूमहे॥३३॥दवदहनजटालज्वालजालाहतानांपरिग
लितलतानांम्लायतांभूरुहाणां॥अयिजलधरशैलश्रेणिशृंगेषुतोयंवि
तरसिबहुकोयंश्रीमदस्तावकीनः॥३४॥प्रण्वन्नपुरःपरुषगर्जितमस्यह

५ तरे पांथ विकलमनानमनागपिस्याः॥ विष्मार्तिवारणसमर्पितजीवनोयं
नाकर्णितः किमु सखे भवतांबुवाहः॥३५॥ सौरभ्यं भुवनत्रयेपि विदितं शैत्यं
तु लोकोत्तरं कीर्तिः किंचदिगंगणांगणगता किंत्वेतदेकं शृणु॥ सर्वानेव गु
णानियं निगिरति श्रीखंड ते सुंदरानुद्धंती खलु कोटरेषु गरलज्वालां द्विजिह्वा
वली॥३६॥ नापेक्षा न च दाक्षिण्यं न प्रीतिर्न च संगतिः। तथापि हरते तापं लोका
नामुन्नतो घनः॥३७॥ समुत्पत्तिः स्वच्छे सरसि हरिहस्ते निवसनं विलासः॥ प
नायाः सुरहृदयहारी परिमलः गुणैरेतैरपि चललितस्यांबुज तवद्वि ५

जो तं सेहं सेयदि रति रती। वोन्न तिरियं ॥ ३८ ॥ साकंया वगणेस्तु दंति मणयस्त्तीर
कबिंबोपमा ॥ नीरेनीरचरैः समं सभ्रगवान्विह्रान्तिना रायुग्य ॥ एवंवीक्ष्यत
वावेकमपि च श्रोदिं पुराम्नुन्नते ॥ किंनिंद्रांम्पृथवास्तवामिकथयपक्षीराणव
त्वामहं ॥ ३९ ॥ किं खलु रत्नैरेतैः किंपुनरभ्रायितेन वपुषा ते ॥ सलिलमपि पुन्न
नावकमर्णवदनं प्रयाति तृषितानां ॥ ४० ॥ इयत्यां संपता वृप्पिचु सलिला
नां त्वमधुनानत्कम्मा मोत्तानां हरसि प द्रिकासारसहसा ॥ निदाघे चंडांशो
रुकिरति परित्तांगारनिकराहृषी भ्यतः केयामहंदपरिहतासिखखुलां ॥

६

४१॥अयि रोषमुरीकरोषि नो चेत्किमपि त्वां प्रति वारिधे वदाम:॥जलदेन तवा
र्थिना विमुक्तान्यपि तोयानि महन्न हा जहासि॥४२॥न वारयामो भवतीं वि
शंतीं वर्षानदि स्रोतसि जन्हुजाया:॥न युक्तमेतत्तु पुरो यदस्यास्तरंगभंगा
न्प्रकटीकरोषि॥४३॥पौलोमीपतिकानने विलसतां गीर्वाणभूमीरुहां येना
घ्रातसमुज्झितानि कुसुमान्याजघ्रिरे निर्जरै:॥तस्मिन्नद्य मधुव्रते विधि
वशान्माध्वीकमाकांक्षति त्वं चेदंचसि लोभमंबुज तदा किं त्वां प्रति ब्रूमहे ॥६॥
४४॥मुक्ता मृणालपटली भवता निपीतान्यंबूनि यत्र नलिनानि निषेवितानि

रे राजहंस बद तस्य सरोवरस्य कृतो न केन भविता सि कृतोपकारः ॥ ४५ ॥
प्रारंभे कुसुमाकरस्य परितो यस्योल्लसन्मंजरी पुंजे मंजुलगुंजितानि रचयंस्तानातनोरुत्सवान् तस्मिन्नद्य रसालशाखिनि दृशं दैवात्कृशामंचति त्वं चेन्मुंचसि चंचरीक विनयं नीचस्त्वदन्योस्ति कः ॥ ४६ ॥ एणीगणेषु गुणगर्वनिमीलिताक्षः किं कृष्णसार खलु खेलसि कानने स्मिन् ॥ सीमामिमां कलयति न्नकरींद्रकुंभमुक्तामयीं हरिविहारवसुंधरा या ॥ ४७ ॥ जठरज्वलनज्वलता प्यपगतशंकं समागता पि पुरः ॥ करिणामरिणा हरिणाली हन्य

८
तांनुकथं॥४८॥येनभिन्नकरिकुंभविस्खलन्मौक्तिकावलिभिरंचितामहिअ
द्यतेनहरिणांतिकेकथंकथ्यतांनुहरिणापराक्रमः॥४९॥स्थित्तिंनोरेदध्याःक्षण
मपिमदांधेक्षणसखेगजश्रेणीनाथत्वमिहजटिलायांवनभुवि॥असौकुं
भिभ्रांत्याखरनखरविद्रावितमहागुरुग्रावग्रामःस्वपितिगिरिगर्भेहरि
शिशुः॥५०॥गिरिगह्वरेषुगुरुगर्वगुंफितोगजराजपोतनकदापिसंचरः॥यदि
बुध्यतेहरिशिशुःस्तनंधयोभविताकरेणुपरिशेषितामही॥५१॥निसर्गादा ८
रामेतरुकुलसमारोपसुकृतीकृतीमालाकारोबकुलमपिकुत्रापिनि

हधेइहंकोजानीतेयद्दपमिहकोणांतरगतोजगज्जालंकर्त्रीकुसुमभरसै
रभ्यभरिंत॥५२॥यस्मिन्खेलंतिसर्वेन:परिचलतत्कल्लोलकोलाहलैर्मैयाद्रि
भ्रमणभ्रमंहद्दिहरिहृंतावलाःपेहिरे॥सोयंतुंगतिमिंगिलांगकवलीकार
क्रियाकोविदः॥क्रोडेक्रीडतुकस्यकेलिकलहत्यक्तार्णवोराघवः॥५३॥ल
नंमत्तगजैःकिपल्किपद्दपिछिन्नंतुषाराद्दितैःशिष्टंयीभजभीष्मभानु
किरणैर्भस्मीकृतंकाननं॥एषाकोपागतासुकुंपरिमलैरामोदयंतीदिशो
हाकष्टंललितालवंगलतिकादावाग्निदाबह्यते॥५४॥स्वर्लोकस्यशि

स्वामणिस्स्फुरतरुण्यामस्यधामाद्भुतंपौलोमीपुरुहूतयोःपरिणतिः॥पुण्याव
तीनामस्ति॥सत्वंनंदनकिंतिदंसुहृदयेनिर्त्यंविधिःप्रार्थ्यतेत्वत्तःस्वांडुवरंग
तांडवनटोदूरेस्तुवैश्वानरः॥५५॥स्वस्वव्यापृतिमग्नमानससतयामत्तोनिवृ
त्तेजनेचंचूकोटिविपाटितार्गलकटोयास्याम्यहंपंजरात्॥एवंकीरवरेम
नोरथमयंपीयूषमास्वादयत्यंतःसंप्रविवेशवारणकराकारःफणिग्राम
णीः॥५६॥रेचांचल्यजुषोमृगाःश्रितनगाःकल्लोलमालाकुलामेतामंबुधि
कामिनींव्यवसिताःसंगाहितुंवाकथं॥अत्रैवोच्छलदंबुनिर्भरमहावर्तैःस

मावर्तितो यद्भ्रा वेवरसानलं पुनरसौ यानो गजया मणीः ॥५७॥ पिबस्तन्यं पो
तत्वमिह मदहं तावलघियाद्दगंतामा धत्से कितिमिह रिहंतेषु पेरुषान् ॥
त्रयाणां लोकानामपिहृदयतापं परिहरन्न पंधीरं धीरं ध्वनतिनवनी
लो जलधरः ॥५८॥ धीरध्वनिभिरलं ते नीरद मयिमासिको गर्भः उन्मदवा
रणबुध्या मध्येजठरं समुच्छलति ॥५९॥ वेतंडगंडकंडूतिपांडित्यपरिपंथिना
॥ हरिणा हरिणालीषु कथ्यतां कः पराक्रमः ॥६०॥ नीरान्निर्मलतो जनिर्मधुर
तारामामुखस्पर्द्धिनी वासो यस्य हरेः करे परिमलो गीर्वाणचेतोहरः सर्व

१ स्वं तदहो महाकविगिरां कामस्य चांभोरुहत्वं चेत्प्रीतिमुरीकरोषि मधुपेत
त्वां किमाचक्ष्महे ॥६१॥ लीलामुकुलितनयनं किं सुखशयनं समानतुषे। प
रिणाम विषं हरिणा करिनायक वर्द्धने वैरं ॥६२॥ विदुषां वदनाद्वाचः सहसा
यांति नो बहिः ॥ याताश्चेन्न पराचंति द्विरदानां रदा इव ॥६३॥ औदार्यं भुवनत्रये
पि विदितं संभूतिरंभोनिधेर्वासो नंदनकानने परिमलो गीर्वाणचेतोहरः
॥ एवं दातृगुरोर्गुणाः सुरतरोः सर्वेपि लोकोत्तराः। स्यादर्थिप्रवरार्थितार्प
णविधावेको विवेको यदि ॥६४॥ एको विश्वसतां हराम्यपघृणः प्राणानहं प्राणि १

नामित्येवं परिचिंत्य मात्ममनसि व्याधानुतापं कथाः ॥ क्रूयानां स्तवनेषु किंच वि
मलक्षेत्रेषु गूढाशयाः साधूनामरयो वसंति कति न तत्तुल्यकक्षाः खलाः ॥ ६५ ॥
विश्वासप्रमधुरवचनैः साधून्येवं चयंति नम्रतमाः ॥ तानपि दधासि मातः
काश्यपि ज्ञातस्तवापि च विवेकः ॥ ६६ ॥ अन्याजगद्धितमयीमनसः प्रवृत्तिर
न्यैव कापि रचना वचनावलीनां ॥ लोकोत्तराच कृतिराकृतिरार्त्तहृद्या विद्याव
तां सकलमेव गिरां वीदृग्या ॥ ६७ ॥ आपन्नतः खलु महाशयचक्रवर्त्ति विस्तारय
त्यकृतपूर्वमुदारभावं ॥ कालागुरुर्दहनमध्यगतः समंताल्लोकोत्तरं परिम

१०
लंकृती करोति ॥१८॥ विम्बाभिराम गुण गौरव गुंफितानां रोषोपि निर्मलधियां
रमणीय एव ॥ लोकोत्तरैः परिमलैः परिपूरितस्य काश्मीरजस्य कटुतापि नितां
तरम्या ॥१९॥ लीलालुंठित शारदा पुरमहासंपद्भराणांपुरो विद्यासद्म विनिर्ग
लत्कणमुषो वाल्गंति चेतामराः ॥ अद्यश्वः फणिनां शकुंत शिशवो दंतावला
नांशशाः सिंहानां च सुखेन मूर्द्धनि पदं धास्यंति शालावृकाः ॥२०॥ गीर्भिर्गुरूणां
परुषाक्षराभिस्तिरस्कृता यांति नरा महत्वं ॥ अलब्धशाणोत्कषणा नृपाणां
न जातु मौलौ मणयो वसंति ॥२१॥ वहति विषधरान्पटीरजन्मा शिरसि मषीपु ॥१२॥

द्रलंदधातिदीपः विधुरपि भजनेन रांकलंकं पिशुनजनं खलु विभ्रति क्षितीं
द्राः ७२ सत्पुरुषः खलु हितावरणेोरमंदमानंदयत्यखिलिलोकमनुक्त एव ॥ आ
राधितः कथयकेनकरैरुदारैरिंदुर्विकासयति कैरविणीकुलानि ॥ ७३ ॥ परार्थ
व्यासंगादुपजहदथ स्वार्थपरतामभेदैकलंपोवहतिगुणभूतेषुसततं स्वभावा
दस्यांतं स्फुरतिललिनोदारमहिमासमर्थोयोनि स्संजयतिनितरां कोपिपुरुषः ७४
वंसाभवोगुणवानृपिसंगविशेषेणपूज्यतेपुरुषः नहितुंबीफलविकलोवी
णादंडः प्रयाति महिमानं ॥ ७५ ॥ अमितगुणोपिपदार्थोदोषेणेकेननिंदितोभव

११ ति॥ निखिलरसायनराजो गंधेनोग्रेण लशुन इव॥७६॥ उपकारमेव नतु ते विपु
रुतः सरुणो नितरां॥ मूर्छां गतो मृतो वा निर्दग्धो न पारदोत्र रसः॥७७॥ वनांतःखे
लंती॥ शशाकशिशुमालोक्य चकिता भुजभ्रांतं भर्तुर्भुजति भयहर्तुः सपदि या॥ अ
होस्मैयं सोता दशवदननीता हलरवैः परीता रक्षोभि॥ श्रयति विवशां कामपि द
शां॥७८॥ पुरो गीर्वाणानां निजभुजबलाहोपुरुषिका महोकारंकारं पुरभिदि श
रं सन्मुखयतः स्मरस्य स्वर्बालानयनसुममालार्चितपदं वपुः सद्यो भालानललभ ११
सितजातास्यदमनत॥७९॥ युक्तं सभायां खलु मर्कटानां शाखास्तरूणां मृदुला

सनानि ॥ श्रुभावितंचील्कतिरानिथ्येयंदृतैर्नरवायेश्वविपाटनानि ॥ ८० ॥ किंतीर्थंहरि
पादपद्मभजनं किंरत्नमछामतिः किंशास्त्रंश्रवणेनयस्यगलतिद्वैतांधकारोद
यः ॥ किंमित्रंसततोपकाररसिकस्तत्वावबोधःसखेकःशत्रुर्वद्खेददानकुशा
लोदुर्वासनासंचयः ॥ ८१ ॥ निस्मातोपिवचेष्टांतेसाधुत्वंनैतिदुर्जनः ॥ चिरंजलनि
धौमग्नोमैनाकइवमार्दवं ॥ ८२ ॥ नैर्गुण्यमेवसाधियोधिगस्तुगुणगौरवं शाखिनो
न्येविराजंतेखंड्यंतेचंदनद्रुमाः ॥ ८३ ॥ परोपसर्पणानंतचिंतानलशिखाशतैः आ
चुंबितांतःकरणाःसाधुजीवंतिपादपाः ॥ ८४ ॥ स्मन्येप्विगुणवतामातंन्वानःस्व

१२ कीयगुणजालैः । विवराणि मुद्रयन्त्यागूर्णाः सुखिवस्तजनो जयति ॥५५॥ खलः सज्ज
नकार्यासरक्षणैकभूताशनः । परदुःखाग्निशमने मारुतः केन वर्ण्यताम् ॥५६॥ परगु
ह्यगुप्तिनिपुणं गुणमयमखिलैस्समीहितं नितरां । ललितांबरमिव सज्जनमा
खुरिव दूषयन्ति खलाः ॥५७॥ यशःसौरभ्यलशुनः शान्तिशैत्यहुताशनः । कारुण्य
कुसुमाकाशः खलः सज्जनदुःखदः ॥५८॥ धत्ते भरं कुसुमपत्रफलावलीनां मर्म
व्यथां वहति शीतभवां रुजं च । यो देहमर्पयति चान्यसुखस्य हेतोस्तस्मै वदान्य ॥१२॥
गुरवे तरवे नमोस्तु ॥५९॥ हालाहलं खलु पिपासति कौतुकेन कालानलं परि

स्तु चुंबपतिंप्रकामं ॥ व्यालाधिपंयनतेपरिरक्षुमब्दायोदुर्जनंवशयितुंत्वनुतेमनी
षां ॥ ९० ॥ हे नानाभिहपरिहायप्रशुष्कसस्यान्यौदार्यंप्रकटयतोमहीधरेषुऔन्नत्यं
विपुलमवाप्यदुर्मदस्यज्ञातोयंजलधरनावकोविवेकः ॥ ९१ ॥ गिरयोगुरवस्तेभ्यो
भ्युर्वीगुर्वीततोपिजगदंडंतस्मादप्यतिगुरवःप्रलयेप्यचलामहात्मानः ॥ ९२ ॥ व्यो
मनिवासंकुरुतेचित्रंनिर्मातियत्नतःसलिलेस्नपयतिपवनंसलिलैर्यःस्खलेचर
तिसत्कारं ॥ ९३ ॥ हारंवक्षसिकेनापिदत्तमज्ञेनमर्कटः ॥ लेढिजिघ्रतिसंक्षिप्यकरोत्यु
न्नतमासनं ॥ ९४ ॥ मलिनेसुषमापूर्णंविकसितवदनामनल्पजल्पेपि ॥ त्वयिचंच

१३ लेपिसरसांभ्रमरकथंवासरोजिनींत्यजसि॥४५॥स्वार्थंधनानिधनिकात्प्रतिगृह्ण
तोयदास्यंभजेन्मलिनतांकिमिदंविचित्रं॥गृह्णन्परार्थमपिवारिनिधेःपयोपिमे
घोयमेतिसकलोपिचकालिमानं॥४६॥जनकस्सानुविशेषोजातिःकाष्ठंभुजंगमैःसंगः
स्वगुणैरेवपटीरजयातोसितथापिमहिमानं॥४७॥कस्मैहंतफलायसज्जनगुणग्रा
मार्जनेसज्जसिस्वात्मोपस्करणायचेन्ममवचःपथ्यंसमाकर्णय॥येभावाहृदयं
हरंतिनितरांशोभाभरैः॥संभृतास्तैरेवास्यकलेः॥कलेवरजुषोदैनंदिनंवर्द्धनं॥४८
॥धूमायिताद्दशदिशोदलितारविंदादेहंदहंतिदहनाइवगंधवाहाः॥त्वामंतरेणमृदु १३

जालकलापमंजुगुंजन्मधुव्रतमथो किलकोकिलस्य ॥९९॥ भिन्नामहागिरिशि
ला॥ करजाग्रजाग्रदुद्दामशौर्यनिकरैः करटिभ्रमेण॥ दैवे पराचि करिणामरिणा
तथापि कुत्रापि नापि खलु हा पिशितस्य लेशः॥१००॥ गर्जितमाकर्ण्य मनागंके मा
तुर्निशार्द्धजातोपि॥ हरिशिशुरुत्पतितुं द्रागंगान्याकुंच्य लीयते निभृतं॥१॥ इ
ति श्रीमत्पंडितराजविरचिते भामिनीविलासे प्रास्ताविको प्रथमो विलासः
॥ न मनागपि राहुरोषशंका न कलंकानुगमो न पांडुभावः॥ उपचियत एव कापि
शोभा परितो भामिनि ते मुखस्य नित्यं॥१॥ नितरां परुषा सरोजमाला न मृणा

॥१७॥ लनेविचारयेशालानि॥ यदि कोमलतानवांगकानामथकानामकथापिपल्लवानां
॥३॥ स्वेदांबुसांद्रकणशालिकपोलपालिहेलापितश्रवणकुंडलवंदनीया॥ आनंद
मंकुरपतिश्रवणेनकापिरम्यादृशामनसिमिसदिरेसणाया:॥३॥ कस्तूरिकातिल
कमालिविधायसायंस्मेराननाशपदिशीलयसौधमौलि॥ प्रौढिंभजंतुकुमुदा
निमुद्रमुदारामुल्लासयंतुपरितोहरितोमुखानि॥४॥ नन्मंजुमंदहसितंश्वसिता
नितानिसावैकलंकविधुरामधुराननश्री:॥ अद्यापिमेहृदयमुन्मदयंतिहंतस
॥यंतनांबुजसहोदरलोचनाया:॥५॥ प्रातस्तराप्राणमनेविहितेगुणांमाकर्पयेव ॥१७॥

वममलां भवपुत्रिणीति नेद्दीयसित्रियतमे परमप्रमोदपूर्णो दरंदधित पादधिरे
दगंता ॥५॥ गुरुजनभयमद्विलोकनांतः ॥ समुदय दशकुलभावमावहंत्याः ॥ दरदलदर
विंदसुंदरं हा हरिणादृशोन यनं न विस्मरामि ॥६॥ वदरामलकाम्रदाडिमानामयहत्य
श्रियमुन्नतां क्रमेण ॥ अधुना हरणे कुचौ यतेते दयते ते करिशावकुंभलक्ष्मी ॥७॥
कपोलपालितवतन्विमन्मेलावण्यधन्यां दिशामुन्नतारम्यां ॥ विभाय स्यो ललिता
लकायां मनोहराद्वैश्रवणस्य लक्ष्मी ॥८॥ नीविंनियम्य शिथिलामुखसिप्रकाश मा
लोक्य वारिजदृशाः चायनं जिहासोः ॥ नैवावरोहति कदापि च मानसान्मे नाभेः प्रभा

१५ सरसिजोदरसोदराया:॥९॥ आलीषु केलीरभसेन बाला मुहुर्ममालापमुपालपंती॥
आरादुपाकर्ण्य गिरमदीयं सौदामिनीयासुषमामयीसीत्॥१०॥ मुग्धैव मंतु परिकल्प्य
यंतं मयैव रोषादुपजल्पतो मे॥ उदश्रु चंचन्नयनं नतांगी गिरं न कां कामुररीचका
र॥११॥ मदवधि कुशाली पुरा पञ्चाशस्त्रस्मतिशतचारुविचारविवेकः यदवधि न
पदं दधाति चित्ते हरिणकिशोरदृशो दृशो विलासः॥१२॥ आगतः पतिरितीरितं जनैः
शृण्वती चकितमेत्य देहलीं॥ कौमुदी वशिशिरीकरिष्यते लोचने मम करांबुजे क्ष
णा॥१३॥ अवधौ दिवसावसानकाले भवनद्वारि विलोचने दधाना॥ चारु अवलोकु १५

समागतं तद्रामामप्यरामा विकसन्मुखी बभूव ॥१४॥ वक्षोजाग्रं पाणिनामृश्य दूरं
यातस्य द्रागाननान्त्वं प्रियस्य । शोणाग्राभ्यां भामिनी लोचनाभ्यां जोषाजोषं नेषं मे
वावृत्तस्य ॥१५॥ गुरुभिः परिचेष्टितापि गंडस्थलकंडूयनचारुकैतवेन । दरदर्शित
हेमबाहुनालामपि वालानयनांचलं चकार ॥१६॥ गुरुमध्यगतामयानतांगी नि
हतानीरजकोरकेन मंदं । दरकुंडलताऽवं नतपक्ष्मलनिकं मामवलोक्य घूर्णिता
सीत् ॥१७॥ विनयेन युनारुणप्रसाः प्रणतौ हुंत निरंतराश्रुधाराः ॥ अपि जीवितसं
शयः प्रयाणे न हि जाने हरिणाक्षि केन तुष्येः ॥१८॥ अकरुणमृषाभाषासिधोर्वि

१६ मुंचममांचलंतवपरिचितःस्नेहःसस्यमत्यभिधायिनी॥अविरलदृग्ष्यां
तन्वीनिरस्तविभूषाणंकइवभवंती भद्रेनिद्रेविभाविनिवेदयेत्॥१९॥नीरेतरुण्या
वदनंसहासंनीरेसरोजंचमिलद्विकासं॥आलोकुधावल्गुभयत्रमुग्धामरं
हलुध्यातिकिशोरमाला॥२०॥वीतांक्षणादाचकर्षनिजबाहुवल्लरी॥२१॥हार
नमत्कंधरवंधमीषन्निमीलितस्निग्धविलोचनांतं॥अनल्पनिश्वासभरालसां
गंस्मरामिसंगंचिरमंगनायाः॥२२॥रोषावेशान्निर्गतंयामयुग्मादेन्यद्वारकांचि ॥१६॥
द्वारस्थांगरणंतं॥माभाऽज्ञावैवाययोकांत्तराक्षीमंदंमंदंमंदिरादिदिरेव॥२३॥ह

द येकृतशैतलानुषंगामुहुरंगानियतस्ततःक्षिपंती ॥ प्रियनामपरेमुखेसखीना
मतिहीनामियमादधातिदृष्टिं ॥ १० ॥ इतिएवनिजालयंगतायावनितायागुरुभिः ॥
समावृतायाः ॥ परिवर्तितकंधरंनतभ्रूस्मयमानंवदनांबुजंस्मरामि ॥ ११ ॥ कथय
कथमिवाशाजायतांजीवितेमेमलयभुजगवांतायांतिवाताःकृतांता ॥ अयमपि
खलुगुंजन्मंजुमाकंदमौलौचुलकयतिमदीयांचेतनांचंचरीकः ॥ १२ ॥ विरुध्ययां
तींतरसाकपोतींकूजत्कपोतस्यपुरोदधाने ॥ मयिस्मितार्द्रंवदनारविंदंसामंद
मंदंनमयांबभूव ॥ १३ ॥ तिमिरंहरंतिहरितांपुरःस्थितंतिरयंतितापमथनापशांति

१७ नां॥ वदनस्त्विषस्तवचकोरलोचनेपरिमुद्र्यंतिसरसीरुहश्रियः॥१४॥ कुचकल
शायुगांतर्मामकीनंनखांकंसपुलकतनुमंदमालोकमाना॥ विनिहितवादनंमांवी
क्ष्यवामागवाक्षेचकितनतनतांगीसखसद्योविवेशक॥१५॥ विधायसामद्वदनात्तु
कूलंकपोलमूलंहृदयेशयाना॥ तन्वीतदानीमतुलांबलारे॥ साम्राज्यलक्ष्मीमध
ीचकार॥१६॥ मुहुरर्थितयाद्यनिद्रयामेवरमेनिवेदिताया॥ चिवुकंसुहशांस्पशामि
कयावन्मयितावन्मुद्रितोपिनिर्दयोभूत्॥१७॥ श्रुतिसततमपिभूपःशीलितंभारतं १७
वाविरचयतितथानोहंततापत्रयशांतिं॥ अपिसमुदियथायंकेलिविश्रांतकांता

वदनकमलवल्मत्कांतिसांद्रेण कानः॥१८॥ लवलीं नवलीलया कपोले करली
कुर्वंति कोमलत्विषा॥ परिपांडुरपुंडरीकखंडे परिपेतुः परितो महाधय॥१९
यौवनोद्गमनितांतशंकिताः शीलशौर्यबलकांतिलोभिताः॥ संकुचंति
विकसंति राघवे जानकीनयननीरजश्रियः॥२०॥ अधिरोप्य हरस्य हंतवा यंप
रितापंप्रथमक्ष्म्यबांधवानां॥ परिणेष्यति वायुवानवा संनिरपायं मिथिलाधि
नाथपुत्रीं॥२१॥ भुजपंजरे गृहीता नवपरिणीता वरेण रहसि वधूः॥ तत्काल जा
लपनितेव बालकुरंगीव वेपते नितरां॥२२॥ उपनिषदः परिपीता गीता पि च हं

१८ तमतिपथ्यं नीता ॥ नदृषिनहा विधुवदना मानससदना धहियीति ॥२३॥ अकरु
णहृदय प्रियतमें मुंचामि लामितः ॥ परं नाहं इत्यालपंति करांबुजमाहायाली
ननस्य विकलासा ॥२४॥ लोभाद्वारिकानां विकेतुं तक्रमानिज्ञामटंसा ॥ लधो
गोपकिशोरीयीमध्ये रथ्यं महेंद्रनीलमणि ॥२५॥ रूपारुचिंनि रसितुं रसयंसा
हरिमुखस्य लावण्यं सुदृशः शिवशीवसकलेजातामकलेंवरेजगत्यस्त्रुचि
॥२६॥ किं जल्पसि मुग्धतयाहं नममांगसुवर्णवर्षमिति ॥ तद्यदि पतति कु
ताशेनदाहतासेतु लांनवारोहेतुः ॥२७॥ ओत्सुक्यातसरिमिलितां त्रपयासं ॥१८॥

कोचमंचतांचमरुः ॥ नवसंगमयोर्नूनं नयनानामुत्सवो जयति ॥ २८ ॥ ग
रिमाणमयर्पयिता मधिमानं कुचतटांकुरं गदृशां ॥ स्वीकुर्वते नमस्ते यूनां
धैर्याय निर्विवेकाय ॥ २९ ॥ न्यंचति वयसि प्रथमे समुदंचति तद्गुणि मणि सु
दृशः ॥ दधति स्म मधुरिमाणं वाचागतपश्च विभ्रमाश्च भुशं ॥ ३० ॥ निःसीमशो
भासौभाग्यं नतांग्या नयनद्वयं ॥ अन्योन्यालोकनानंदविरहादिव चंचलं ॥ ३१ ॥
गुरुमध्ये हरिणाक्षी मौर्तिकशकलैर्निहंतुकामं मां रदयंत्रितरसनाग्रं त
रलितनयनं निवारयांचक्रे ॥ ३२ ॥ नयनांचलाचमर्शं या न कदाचित्पुरासे

१९ ये॥ आलिंगितापि जोषंस्थो सागंतु केन दयितेन॥३३॥ मानपरागवहनापिप्रि
याद्रया नेव दयित करकमले॥ छद्देल्ल डुजमलसयी। वावंधं कपोलमाधत्ते
३४॥ चनफुल्लांभोजदृग्लोभांद्वोलिनैकमना॥ कस्तूरीतिलकमिषादयम
लिकेलिस्तबोल्लसति॥३५॥ अधिरज्जनिस्त्रियसविधेकथमपिसंवेशितागुरु
भिः॥ किंभवितेतिद्रासंकंपंकंपंकजनयनापुरामज्ञाति॥३६॥ चिंतामीलितमान
सोमनसिजःसख्योविहीनःप्रभा॥ प्राणेशःप्रणयाकुलःपुनरसावास्तांसमस्त
कथा॥ एकत्वांप्रतिबोधयामिमचेदुक्तिंहितांमन्यसेमुग्धेमाकुरुमानमानमि ११

दूराका पतिर्येष्यति ||३७|| अलंकर्तुं कर्णे भृशमनुभवंत्या नवरुजां ससीत्का
रं तिर्यग्वलितवदनाया मृगदृशः | कराब्जव्यापारानतिसुकृतसारान्रसयतो ज
नुः सर्वश्लाघ्यं जयति ललितोत्तंसभवनः ||३८|| आयाते वनिता निशापतिकरैः
कीर्णे दिशामंतरं भामिन्या भवने भुभूषणगणै रंगान्यलंकुर्वते मुग्धेमान
सपाकरोषि न मनागद्यापि रोषेण ते हाहा बालमृणालतोप्यतितरां तन्वी न तु
स्ताम्यति ||३९|| वाचो मांगलिकीः प्रयाणसमये जल्पंत्यनल्पं जने केलीमंदिर
मारुतायनमुखे विन्यस्तवक्त्राम्बुजा निश्वासग्लपिताधरं परिपतद्बाष्पार्द्रव

२० सोरुहावालालोलविलोचनाशिवृशिवृशाणेशामालोकने॥४०॥हारिद्रंभजते
कलानिधिरपंराकाधुनास्तायतिस्वैरंकैरवकाननेषुपरितोमालिन्यमुन्मील
ति॥घोनंनेहरिहंमराणिमुहहंवंदंसमानंदतितंचेदंचस्मिकांचनांगिवदनां
भोजेविकासश्रियं॥४१॥फाटीरदुमभुजंगपुंगवमुखायातिइवातापिनोवातावां
तिहहंतिलोचनमभीताघारसालदुमा॥एनेहंतकिरंतिकूजितमयंहालाहालं
कोकिलावालावालमरणालकोमलतनुःप्राणान्नकपंरक्षतु॥४२॥आयातेवनि
शामनोमृगदृशामुन्निद्रमातन्वतीमानोमेकथमेषसंप्रतिनिरातंकंहदिस्थ ॥२०॥

स्यति॥ ऊहापोहमिमं सरोजनयनायावद्धिधत्ते भरां तावत्काममनन्तपातनपत्रसु
षमं बिंबं विभासे विधो॥४३॥ प्रभातसमयप्रभां प्रणयिनि कुर्वाबारसादमुष्य
निजपाणिनाहृशमभीलेय पद्मीलया॥ अयं तु खलु पद्मिनीपरिमलालिपाल्यैरर
वेरुदयमध्यगाद्धिकचाकृतेमीरुते:॥४४॥ विदूरादाश्चर्यंक्तिमिमपर्किंवितरि
चयादुदंचचाचुल्यंतदृतुपरितःस्फारितरुचिः गुरूणां संघाते सपदि मपि यातेस
मजनि त्रयाघूर्णत्तारंनयनमिहसारं राजहृशा:॥४५॥ कपोलावुन्मीलत्पुलकनिकु
रंवैमपिमनास्फुटात्संतःस्मेरस्तवकितमसुखांभोरुहरुच॥ कथंकारंशक्याः

परिगदितुमिं दीरवरहृशोलसद्गाक्षानिर्यद्गुसभरसदृक्षाभएानयः॥ ५६॥ राजा
नंजनयां बभूवसहसाजैवात्रकत्वांतुयःसोयंकुंठितसर्वशक्तिनिकरोजातोम
रानोवधिःसंभ्रतुन्मदखंजरीटनयनावक्त्रा यनिसुश्रियेहानाराज्यमखंडम
स्यजगतोधातानवोमन्मथः॥ ५७॥ आविर्भूतायदवधिमधुस्पंदिनीवंदृस्तने
कांतिःकाचिन्निखिलयनाकर्षणेकार्मणज्ञाश्वासोदीर्घःस्तदवधिमुखेपांडि
मागंडमूलेशून्यंहृतिःकुलमृगदृशांचेतसिप्रादुरासीत्॥ ५८॥ प्रसंगेगोपानांगु
रुषुमहिमानंयदुपतेरुपाकर्ण्यविद्युत्पुलकितकपोलाकुलवधूः। विषज्वालाज

लंउगितिश्च मतः पन्नगपतेः फणायां साश्चर्यं कथयति तरां तां उ विधिं ॥४९॥ केसो
रेवयसि क्रमेण तनुता मायाति तन्व्यास्तना वागाभिन्मुरिव लेश्वरे रतिपतौ नत्का
लमस्याज्ञया ॥ आस्ये पूर्णशशांकतानयनयोस्तासात्म्यमंभोरुहां किंचासीद्दमन
स्वभेदविगमः साचिस्मितेनालिकः ॥५०॥ शापिताशैव लशयने सुषमालेखानवेंदु
लेखेव प्रियमागतमपि स विधे स कुरुते मधुरवीक्षणेनैव ॥५१॥ विरहेन विकलहृ
दया विलपंती दयितदपि ते ति आगनमपि तं सविधे परिचियह्यै नेव वीक्षनेवाल
५२॥ अधरद्युतिरस्तपल्लवा मुखशोभा शशिकांतिलंघिनी ननु रम्रतिमाचस्

२२

क्ववोनविधेरस्यकृतिंविवक्षति॥५३॥वितसस्तंलपतिक्षणंक्षणमहोमोनंसमाल
वतेसर्वेन्विहधातिकिंचविषमेहृष्टिंनिरालंवनंम्वासंहीर्घेमुरीकरोतिनम
नागंगेषुयत्नेधृतिवैदेहीविरहव्यथाविकलितोहाहंतलंकेश्वरः॥५४॥उदितंमं
डलमिंदोरुदितंसद्योवियोगिवर्गेण॥मुदितंचसकलललनाचूडामणिशास
नमदेनेच॥५५॥इदमप्रतिमंपश्यपुरःसरसिजैर्हतं॥सखेमाजल्पनारीणांन
यनानिदहंतिमां॥५६॥मुंचतिनाद्यापिरुषंभामिनिमुदिरालिरुदियायइति ॥२२॥
सुहृशः॥प्रियवचनैरपासिनयनाब्जकोणरुचिः॥५७॥आलोक्यसंहरिमुखंव

वमंदहासं नंदस्यमंदमरविंदधियामलिंदाः॥ किं चासि ताम्यसि मृगलांछनसं
भ्रमेण चंचपुटं चटुल यंति चिरंचकोराः॥५८॥ स्मितं नैतत्किंनु प्रकृतिरमणीयं विक
सितं मुखं ब्रूते को वा कुसुममिदमुद्यत्परिमलं॥ स्तनद्वंद्वं मिथ्या कनकनिभमेतत्फ
लयुगं लतारम्यासेयं भ्रमरकुलनम्यानरमणी॥५९॥ संयामांगुणसन्मुखाहत
किपद्विश्वंभनराधीश्वर व्यादीर्णाहृतमध्यभागविवरोन्मीलिन्नभोनीलिमा॥ अं
गारप्रखरैः करैः कवलयन्नेतन्महीमंडलं मार्तंडोयमुदेति केन पशुना लोके श
शांकीकृतः॥६०॥ श्यामं सितं च सुदृशो न खरूपं किंतु स्फुटं गरत्नमेतदथामृतं च नो

२३ चेत्कथंनियमनाद्दनयोस्तु हैवमोहंमुहुंच नितरांदधतेयुवानः ॥ ६१ ॥ अलिर्मृ
गोवानेत्रंवायन्न किंचिद्विभातसते ॥ अरविंदमंगं कोवा मुखंवेदमगीदृशः
६२ ॥ दयितेरदनत्विषांमिषाद्पितेमी विलसंतिकेसराः ॥ अपिवालकुवेषधारि
णोमकरंदस्पृहयालवोलयः ॥ ६३ ॥ अनिशंनयनाभिरामयारमयासंगदिनामु
खस्पते ॥ निशिनिःसरविंदिरकथंतुलयामः कलयापिपंकजं ॥ ६४ ॥ अंगे सुकुमा
रते ॥ साकुसुमानांश्रियंहरति विकलयतिकुसुमवाणोवाणालीभिर्ममप्राणान् २३
६५ ॥ खिद्यतिसापथियांती कोमलचरणानितंबभारेण ॥ खिद्यामिहंतपरितस्त

रूपविलोकनेन विकलोहं ॥ ६६ ॥ मधुरागमनोन्मुखे मुरारावसुभारार्तिभरतांत्र
जांगनानां ॥ प्रस्वयज्वलनाय तेस्मराकाम्भवनाकाशविजायनांबुराशिः ॥ ६७ ॥
केलिमंदिरमागतस्य शनकैरालीरपास्येंगिते: सुप्तायाः सरुषः सरोरुहदृशः सं
वीजनं कुर्वतः जानंत्यस्यनभितो गकपटव्यामीलिताक्ष्याः सखि श्रांतासीत्यभिधा
यवक्षसितयापाणिः समासंजितः ॥ ६८ ॥ मां थर्यमापगासन्नेसहशैशवेनरक्तं स
हैव मनसाधरविंबमासीत् ॥ किंचाभवन्मृगकिशोरनितंब ॥ सर्वाधिकोगुरुरयं
सह मन्मथेन ॥ ६९ ॥ श्वासोनुमानवेद्यः शीतान्यंगानिनिश्चलादृष्टिः ॥ तस्याः सुभ

२५ गकथेयं तिष्ठतु तावत्कथांतरं कथय ॥७०॥ पाणौ कृतेनः पाणिरिलासुतायाः सस्वेदकं
पो रघुनंदनेन ॥ हिमांबुरुग्णानिलविक्लवस्य प्रभातपद्मस्य बभार शोभां ॥७१॥ अ
रुणमपि विद्रुमद्रुमं मृदुलनरं चापि किसलं प्रवाले ॥ अधरीकरोति नितरां तवाधरो
मधुरिमातिशयात् ॥७२॥ नयने वहतां तु खंजनानामिह नाना विधमंगभंगभा
गं मुखमेतदुलां कथं सुसोभं सुदृशो भंगुरसंपदांबुजस्य ॥७३॥ सुदृशो जितरत्नजा
लया सुरतांतश्रमबिंदुमालया ॥ अलिके नवचुहेमकांतिना विदधे कापि रुचिः पु
रस्युरं ॥७४॥ परपुरुषदृष्टिपातवज्राहतिभीतां हृदयं प्रियस्य सीता ॥ अविशत्सर ॥२५॥

कामिनी भुजंगीभयतः सत्वरमेव सोपितस्याः ॥७५॥ जंबीरश्रियमतिलंघ्य लील
येव व्यानम्रीकृतकमनीयहेमकुंभौ ॥ नीलांभोरुहनयने धुनाकुचौ ते स्पर्द्धेते किल
कनकाचलेन सार्द्धं ॥७६॥ अंगानि दत्वा हेमांगि प्राणान्क्रीणासि चेन्नृणां ॥ युक्तमेतन्न
तु पुनः कोलं नयनपद्मयोः ॥७७॥ जितरत्नरुचां सदा रदानां सहवासेन परां मुदं द
धानां अधरीकरुते स्मैष वनासामधुना सहसङ्गलिमौक्तिकं ते ॥७८॥ निभाल्य भूयो
निजगौरिमायमानामसमानं हृदये विधासी ॥ गृहे गृहे पश्यत वागवर्णा मुग्धे स्तुव
र्णा वलयोल्लुठंति ॥७९॥ करिकुंभतुला मुरोजयोः क्रियमाणां कविभिर्विशृंखलैः ॥ क

२५ थमालिम्पणो सिसा दरं विपुरीतार्थविद्वेहियोषिता ॥३०॥ निरस्तो रोषवशात्स
रिषुजन्मियो मृगाक्ष्या शायित ॥ पराङ्मुखः किं दुःखतो सा वितिकां दिशी कया चिद्दा
चुंब्य चिराय सस्नजे ॥३१॥ वेलां चलेनानुनशी तरस्मिं संवृण्वती नां हरिदम्बरी
णां व्रजां गनानास्मुरजातकंपाहकांडसंपातमिया युनी वी ॥३२॥ अधरेण समा
गमाद्दानामरुनिम्ना पिहतो पिशुद्भावः ॥ हसितेन नसितेन पक्ष्मलाक्ष्याः पुन
रुत्थांसमवापजातपूरा ॥३३॥ सरसिरुहोदरसुरभावधरितविंबाधरे मृगाक्षि
तव वदवदने मणिरनेद तांबूलं केन लक्ष्ये मवयं ॥३४॥ शायिता सविधेप्सनीम्बु २५

रासफलीकर्त्तुं महो मनोरथान् ॥ दयिता दयिताननांबुजं दरमीलन्नयना निरीक्ष
ते ॥ ९५ ॥ किमिति कृशासि कृशोदरि किं तव परकीयवृत्तांतैः ॥ कथय तथापि मुदं मम क
थयिष्यति पथिक तव जाया ॥ ९६ ॥ वदनारविंदसौरभलोभादिंदिंदिरेषु निपत
त्सु मय्यधरार्थिनि सुदृशो दृशो जयंति सतिरुषाः परुषाः ॥ ९७ ॥ इति श्रीमत्पंडितरा
जविरचिते भामिनीविलासे शृंगारे द्वितीयो विलासः ॥ २ ॥ दैवे पराग्वदनशालिनि
हंत जाते याते च संप्रति दिवं प्रति बंधुरत्ने ॥ कस्मै मनः कथयितासि निजामव
स्थां कः शीतलैः शमयिता वचनैस्तवाधिं ॥ १ ॥ प्रत्युद्गता सविनयं सहसा पुरेव

॥२६॥ स्मेरैः स्मरस्य सचिवैः मामद्य मंजुरवनैर्वैवनेश्च वालेहालेशतोपि न कथं शि शि
रीकरोषि ॥ ४ ॥ सर्वोपि विस्मृतिपथं विषयाः प्रयाता विद्यापिखिद्यकलिनाविमुखीव
भूव सा केवलं हरिणशावकलोचना मेनैव नापयाति हृदयादधिदेवतेव ॥ ३ ॥ निर्वा
णमंगलपदं त्वरया विशेत्या मुक्ता हृयावतिहृयापि किल तस्यास्मै यन्मां न भामि
निनिभालयसि प्रभातनीलारविंदमदमंगपादैकटाक्षैः ॥ ४ ॥ हत्वा पदं स्खलं भी न
तिवशात्करं मे ॥ यारूढवत्यसि शिवासकलं विवाहे सा मां विहाय कथमद्य वि ॥२६॥
लासिनि द्यामारोहसीति हृदयं शतधा प्रयाति ॥ ५ ॥ निर्दूषणगुणवती रसभा

वपूर्णा सालंकृतिः श्रवणमंगलवर्णराजिः सा मामकीनकवितेव मनो निरात्मा
कदापि हृदयान्मम नापयाति ॥ ६ ॥ चिंताशशाम सकलापि सरोरुहाणामिंदो
र्बिंबमसमां सुषमामयासीत् ॥ अस्तु अतः सकलकलः किल कोकिलानामा
पप्रियेयदहबुधिविस्मितो गतासः ॥ ७ ॥ सौदामिनि विलसितप्रतिमानकांडे द
त्वा कियंसपिदिना नि महेंद्रभोगान् ॥ मंत्रोज्जितस्य नृपतेरिव राज्यलक्ष्मीर्भा
ग्यस्तु तस्य करतो मम निर्गतासि ॥ ८ ॥ केनापि मे विलसितेन सखस्तु जनस्य को
पस्य किन्नु करभोरु वशंवदाभूः ॥ यन्मां विहाय सहसैव पतिव्रतापि यातासि

२७ मुक्तिरमणीसदनं विहरं ॥९॥ काव्यात्मनामनसिपर्यणमनूपुरामेपीयूषसारसर
सास्तवयेविलासाः ॥ नानंतरेणरमणीरमणीयशीलेचेतोहरासुकविताभ
विताकथंनः ॥१०॥ यातावकीनमधुरस्मितकांतिकांतेभूमंडलेविफलतांकवि
षुव्यतानीत्साकांतराशिविलयंत्वयियातवसाराकाधुनावहतिवैभव
मिंदिरायाः ॥११॥ मंदस्मितेनसुधयापरिषिच्ययामांनेत्रोत्पलैर्विकसितैरनि
शंसमीजे ॥ सानित्यमंगलमयीगृहदेवतामेकामेश्वरीहृदयतोहृयतानान २७
याति ॥१२॥ भ्रमोस्थिनारमणनाथमनोहरेतिसंबोधनैर्यमधिरोपितव

त्पसद्या ॥ स्वर्गंगनाकथमिवक्षयसि त्वमेणशावाक्षितंधरणि धूलिषु मामिहा
नी ॥ १३ ॥ लावण्यमुज्वलमयास्ततुलं च शीललोकोत्तरं विनयमर्थमयं नयं च ॥ ए
तान्गुणान्नशरणानथमां च हित्वाहाहंनसुंदरी कथं त्रिदिवं गतासि ॥ १४ ॥ कांता
सुवर्णवरसाचशुष्या नित्यं स्मिकाः खलु शिखाः ॥ परितः स्मि पंक्तीं चेतो हराम
पि कुशेशयलोचने लांजानामि कोपकलुषोदहनोहहाह ॥ १५ ॥ कर्पूरवर्तिरि
व लोचनतापहन्त्री फुल्लांबुजस्रगिव कंठसुखैकहेतुः ॥ चेनश्वमत्कृतियदंक
वितेवरम्यानम्यानरीभिरमरीवहिसा विरेजे ॥ १६ ॥ स्वप्नांतरेपिखलुभामि

॥२८॥ निपतुरन्यं यादृष्टवत्य सि न कंचन साभिलाषं ॥ सा संप्रति प्रचलिता सिरु
पो विहीनं प्राप्तुं कथं कथय हंत परं पुमांसं ॥ ५ ॥ दयितस्य गुणाननुस्मरंती
शयने संप्रति या विलोकितासीत् ॥ अधुना खलु हंत सा कृसांगी गिरमंगी
कुरुते न भाषितापि ॥ ६ ॥ रीतिं गिराममृतवृष्टिकिरां तदीयां तां चाकृतिं कृ
तिवरैरभिनंदनीयां ॥ लोकोत्तरामथ कृतिं च सुधारसार्द्रां स्तोतुं न कस्य स
मुदेति मनः प्रसादः ॥ ७ ॥ इति श्रीमत्पंडितराजजगन्नाथविरचिते भामिनी ॥२८॥
विलासे करुणस्तृतीयो विलासः ॥ ३ ॥ विशालविषयाटवीवलयलग्नदावान

लमस्तखरसिखावली कवलितं मदीयं मनः ॥ अमंदमिलदिंदिरे निखिलमा
धुरीमंदिरे मुकुंदमुखचंदिरे चिरमिहं चकोरायतां ॥१॥ प्रियेजलधिनंदिनीन
यननीरजालंवनज्वलज्वलनजित्वरज्वरभरत्वराभंगुरं ॥ प्रभातजलदोन्न
मद्गिरिमगर्वसर्वंकषैर्जगत्त्रितयरोचनैः शिशिरयाशु मां तोवनैः ॥२॥ स्मृतापि
तरुणातपं करुणयाहरंतीन्नणा ममंगुरतनुत्विषां वलयिताशतैर्विद्युतां
कलिंदगिरिनंदिनीतटसुरद्रुमालंबिनी मदीयमतिचुंबिनी भवतु का
पिकादंबिनी ॥३॥ कलिंदनगनंदिनीतटवनांतरंभासयन्सदापथिगताग

२९ तश्रमभरंहरन्प्राणिनां। लतावलिशालाततोमधुरयारुचासंभृतोममाश्रुहर
तुश्रमानतितमांतमालद्रुमः ॥४॥ वाचानिर्मलयासुधामधुर
यायांनाथशिक्षामदास्तांस्वप्नेपिनसंस्पृशाम्यहमहंभावावृतोनिस्त्रपः
इत्यागःशतशालिनंपुनरपिस्वीयेषुमाबिभ्रत। स्त्वत्तोनास्तिदयानिधिर्यदु
पतेमत्तोनमत्तोपरः ॥५॥ पातालंव्रजयाहिवासुरपुरीमारोहमेरोःशिरःपा
रावारपरंपरांतरतथाप्याशानशांतातव। आधिव्याधिजरापराहतयदि
क्षेमंनिजंवांछसिश्री। कृष्णेतिरसायनंरसयरेशून्यैःकिमन्यैःश्रमैः ॥६॥ मही २९

कारसितासिलाञ्छनसितास्फीतंनिपीतंपयःस्वयंतेनसुधाप्यधायिकृति
धारंभाधरःखंडितःसत्यंब्रहिमहीयजीवभवताभूयोभवेभ्राम्यताक्लेशमेत्य
स्मरयोरयंमधुडेमोझारःकचिह्नक्षितः ७ वज्रंपापमहीभृतांभवगदोद्रेक
स्यसिद्धौषधंमिथ्याज्ञाननिशाविशालतमसस्तिग्मांशुबिंबोदय क्रूरक्लेश
महीरुहामुरभरज्वालाजटालःशिखीद्वारंनिर्वृत्तिसद्मनोविजयतेक्लेशेति
वर्णद्वयं ॥ रेचेतिःकथयामितेहितमिदंहंदवनेचारयन्वृंदंकोपिगवांनुवां
वुहनिभोबंधुर्नकापिस्त्वयासौहंदयामितसुफिरङ्गिरभिनःसंमोह्यमंदस्मि

३० तैरेषतांतववस्त्रभांस्वविषयानाशुक्षयंनेष्यति ॥९॥ अभ्यास्येयांवितरतिप
रांशांतिमंतर्निमग्ना कंठेलग्नाहरतिनितरांयांतरध्वांतजालं तांद्राक्षाद्यैर
पिबूरुमतांमाधुरीमुज्झिरंतीं काव्येस्याख्यांकथयरसनेयद्यसितंरसज्ञा ॥१०॥ स
त्येवास्मिन्नजगतिबहवःपक्षिणोरम्यरूपास्तेषांमध्येममतुमहतीवासनाचा
तकेषु ॥ यैरध्यक्षैरथनिजसखंनीरदंस्मारयद्भिः ॥ चिंतारूढंभवतिकिमपिब्र
ह्मकृष्णाभिधानं ॥११॥ विश्वाभ्युत्थाभवनमखिलंभास्यतेयस्यभासासर्वेषा
मप्यहमहमितिप्रत्ययालंबनंयः ॥ नंदंतंतिस्वहृदयनलावेदिनोविश्वमन्यान ३०

न्यायोयंशिवशिवनपांकेनवावर्णनीय ॥१२॥ सेवायांयदिसाभिलासमस्मि
रेलक्ष्मीपतिःसेव्यतांचिंतायामसिसस्पृहंयदितदाचक्रायुधश्चिंत्यतांआला
पांयदिकांक्षसिस्मररिपोर्गाथातदालप्यतांस्वापंवांछसिचेन्निरर्गलमुखेचे
तःसुखेसुप्यतां ॥१३॥ भवश्रीभ्रमप्रौढातपतिवहनिसंतप्तवपुषोबलादुन्मूल्यत्रा
ङ्गिगडुमविवेकव्यतिकरं विशुद्धेस्मिन्नात्मामृतसरसिनैराश्यशिशिरेविगाहंते
दूरीकृतकलुषमार्याःकरहिनः ॥१४॥ वंधोन्मुक्त्यैखलुमखमुखान्कुर्वतेकर्मपा
शानंतःशांत्यैमुनिशतमतानल्पचिंतांभजंति तीर्थेमज्जंत्यशुभजलधेःपार

३१ मारोदूकामाः सर्वं प्रामादिकमिह भवभ्रांतिभाजां नराणां १५ प्रथमं चुं वि
तचरणजंघाजानूरुनाभिचरणानि आश्लिष्यभावनामेखेलनु विस्मो र्मुखा
ब्जशोभायां १६ तरणोपायमपुरुषन्नभिमामजीवनास्यस्ति कृतस्त्वं चेतः
सरणवास्यां किंनागंताकदापिनं इसुतः १७ श्रियोमेमासंतुक्षणमपि
माघक्रजघटामहस्त्राम्पुडंगावलिमधुरठंकारसुभगा निमग्नानांयासु
द्रविणरसपर्याकुलहशांसपर्यासोकर्यहरिचरणयोरस्तमयते १८ किं ३१
निःशंकंशेशेशेषेवयमस्त्वमागतोमस्तुः अथवासुखंशयीथानिकटेजा

गार्त्तिंजान्हवीजननी ॥१९॥ संनापयामिकिमहंधावंधावंधरातलेहृदयं ॥ अस्ति
ममशिरसिसततंनंदकुमारःप्रभुःपरम ॥२०॥ रेरेमनोममनोभवशासनस्यप
दांबुजद्वयमनारतमामनंतं ॥ किंमांनिपातयसिसंसृतिगर्तमध्येनैतावतात
वगमिष्यतिपुत्रशोकः ॥२१॥ मरकतमणिमेदिनीधरोवातरुणतरस्तरेषवातमा
ल ॥ रघुपतिमवलोक्यतत्रदूराद्दृशिनिकरैरितिसंशयःसंप्रदेपे ॥२२॥ तरणतनया
किंस्यादेषानतोयमयीहिसामरकतमणिज्योत्स्नावास्यान्नसामधुराकृतः
इतिरघुपतेःकायच्छायाविलोकनकौतुकैर्वनवसतिभिःकैःकैराहोनसंदिहि

३२ हेजनैः ॥२३॥ चपलांजलदात्सुतालतावानकृमुख्यादिनिसंज्ञायेनिमग्नः ॥ गुरु
निश्वसितैः ॥ कपिर्मनीषीनिरणैषीदधतांवियोगिनीति ॥२४॥ भूतिनीचगृहे
षुविप्रसदनेद्वारिद्युकोलाहलोनाशोहंतसतामसत्यपरुषामाखुःसमा
नांशतं ॥ दुर्नीतितववीक्ष्यकोपदहनज्वालाज्जटालोपिसन् ॥ किंकुर्वेजगदी
शयत्पुनरहंदीनोभवानीश्वरः ॥२५॥ आमूलाद्रत्नसानोर्मलयवलयितादाच
कूलात्पयोधेर्यावंतः संतिकाव्यप्रणयनपरवस्तेविशंकंवहंतु ॥ मृद्वीकामध्य
निर्यन्मसृणरसभरीमाधुरीभाग्यभाजांवाचामाचार्यतायाः ॥ पदमनुभवि ३२

तुं कोस्ति धन्यो मदन्यः ॥ २६ ॥ गिरां देवी वीणारणनहीनादरकरा यदीयानां वा
चाममृतमयमाचामति रसं ॥ वचस्तस्याकर्ण्य श्रवणसुभगं पंडितपतेरधुन्व
न्मूर्द्धानं नृपशुरथवायं पशुपतिः ॥ २७ ॥ मद्वाणि मा कुरु विषादमनादरेण मात्सर्य
मग्नमनसां सहसा खलानां काव्यारविंदमकरंदमधुव्रतानामास्येषु धास्यसि
नयां कियतो विलासान् ॥ २८ ॥ मधुद्राक्षा साक्षादमृतमथ वामाधरसुधा कदाचि
त्केषांचिन्न खलु विदधीरन्नपि मुदं ॥ ध्रुवं ते जीवंतोप्यहह मृतका मंदमतयो
न येषामानंदं जनयति जगन्नाथभणितिः ॥ २९ ॥ निर्माणे यदि मार्मिकोस्ति नितरा

२२ तान्तस्यं न पाकद्रवन्मही। कामधु माधुरी। मह यरी। हासो ह्रुराणां गिरां ॥ काव्यं स
हि सखेमुखेन कथय त्वं संमुखेमाहृशां नो चेद्दुःखलमात्मनाकृतमिव स्वांना
हि मो ह्लथा ॥ ४० ॥ दुर्वृत्ता जारजन्मानो हरिष्यंतीति शंकया मदीयपद्यरत्नानां मं
जुषैषा मया कृता ॥ ४१ ॥ धुर्यैरपि माधुर्यैर्द्राक्षाक्षीरेक्षुमाक्षिकसुधानां वंद्यैव मा
धुरीयं पंडितराजस्य कविताया: ॥ ४२ ॥ इति श्रीमत्तिलंग वेगिनाटिकलावतं
स पंडितराज जगन्नाथविरचिते भामिनीविलासः समाप्तः चतुर्थः ४ ॥ श्री शुभंभवतु

[OrderDescription]
,CREATED=30.12.19 10:15
,TRANSFERRED=2019/12/30 at 10:24:45
,PAGES=67
,TYPE=STD
,NAME=S0002408
,Book Name=M-2431-SHRIMAD VISHNAS PRARAMBH
,ORDER_TEXT=
,[PAGELIST]
,FILE1=00000001.TIF
,FILE2=00000002.TIF
,FILE3=00000003.TIF
,FILE4=00000004.TIF
,FILE5=00000005.TIF
,FILE6=00000006.TIF

FILE7=00000007.TIF
,FILE8=00000008.TIF
,FILE9=00000009.TIF
,FILE10=00000010.TIF
,FILE11=00000011.TIF
,FILE12=00000012.TIF
,FILE13=00000013.TIF
,FILE14=00000014.TIF
,FILE15=00000015.TIF
,FILE16=00000016.TIF
,FILE17=00000017.TIF
,FILE18=00000018.TIF
,FILE19=00000019.TIF
,FILE20=00000020.TIF
,FILE21=00000021.TIF

FILE22=00000022.TIF
,FILE23=00000023.TIF
,FILE24=00000024.TIF
,FILE25=00000025.TIF
,FILE26=00000026.TIF
,FILE27=00000027.TIF
,FILE28=00000028.TIF
,FILE29=00000029.TIF
,FILE30=00000030.TIF
,FILE31=00000031.TIF
,FILE32=00000032.TIF
,FILE33=00000033.TIF
,FILE34=00000034.TIF
,FILE35=00000035.TIF
,FILE36=00000036.TIF

FILE37=00000037.TIF
,FILE38=00000038.TIF
,FILE39=00000039.TIF
,FILE40=00000040.TIF
,FILE41=00000041.TIF
,FILE42=00000042.TIF
,FILE43=00000043.TIF
,FILE44=00000044.TIF
,FILE45=00000045.TIF
,FILE46=00000046.TIF
,FILE47=00000047.TIF
,FILE48=00000048.TIF
,FILE49=00000049.TIF
,FILE50=00000050.TIF
,FILE51=00000051.TIF

FILE52=00000052.TIF
,FILE53=00000053.TIF
,FILE54=00000054.TIF
,FILE55=00000055.TIF
,FILE56=00000056.TIF
,FILE57=00000057.TIF
,FILE58=00000058.TIF
,FILE59=00000059.TIF
,FILE60=00000060.TIF
,FILE61=00000061.TIF
,FILE62=00000062.TIF
,FILE63=00000063.TIF
,FILE64=00000064.TIF
,FILE65=00000065.TIF
,FILE66=00000066.TIF

FILE67=00000067.TIF
,